

Bosanskohercegovački stručnjaci rame uz rame sa svjetskim

Četiri kapi krvi..

Međunarodna komisija za nestale, osnovana da bi pomogla identifikaciju žrtava iz bh. rata, polako se dokazuje u svijetu i za 2016. planira prvi sastanak globalnog foruma, na kojem će se okupiti tvorci politika, pravni stručnjaci, akademici, aktivisti civilnog društva i drugi akteri kako bi razgovarali o promoviranju međunarodnog diskursa o temi nestalih osoba

Piše: **Elmina Muhić**

Već je 20 godina otkako se na prostoru Bosne i Hercegovine traga za osobama nestalim tokom ratnih zbivanja, koja su preko teritorije ove zemlje protutnjala i ostavila iza sebe velike posljedice. Ostavila su i mnogo supruga bez muževa, mnogo očeva i majki bez djece, braće bez sestara i sestara bez braće. A svi oni čekaju da jednog dana pronađu one koji su ih davno, i najčešće tragično, napustili.

Zašto nema fonda

Danas se, uprkos pronađene i identifikovane 23.000 osobe na teritoriji BiH, traga za još hiljadama nestalih.

Međunarodna komisija za nestale osobe, ICMP, jedina je organizacija koja se bavi isključivo rješavanjem pitanja nestalih osoba. Ova organizacija, koja je na prostoru Bosne i Hercegovine prisutna već 20 godina, osnovana je na inicijativu predsjednika SAD-a Billa Clintona, s ciljem da se pomogne državama u pronalazanju, tada se govorilo, 40.000 osoba, čiji je nestanak posljedica oružanih sukoba na prostorima Bosne i Hercegovine 1990-ih godina.

“Pomogli smo zemljama nestalim nakon raspada Jugoslavije da pronađu i identifikuju više od 70 procenata nestalih, što predstavlja nemjerljiv uspjeh u globalnim razmjerama”, govori za

Tokom naredne tri godine ICMP planira početi primjenu novih naučnih metoda u svrhu unapređenja stalnog kapaciteta za analizu DNK u procesu identifikacije ljudi, a planirano je i otvaranje centra izvrsnosti za edukaciju u Hagu

Dane Kathryn Bomberger, generalna direktorica Međunarodne komisije za nestale osobe.

Zbog svoje uske saradnje sa državama, organizacijama civilnog društva, a također i organizacijama koje okupljaju porodice nestalih čime im pomažu da zagovaraju pristup svojim zakonom garantovanim pravima, ICMP je pomogao u donošenju Zakona o nestalim osobama 2004. godine, te je zajedno sa Vijećem ministara BiH suosnivač Instituta za nestale osobe, nastalog 2005. godine.

“Usko saradujemo sa organizacijama koje okupljaju porodice nestalih i pomažemo im u efikasnom lobiranju za njihove interese. U tom smislu bi trebalo pomenuti da je jedno od ključnih pitanja na kojem smo radili sa porodicama nestalih osiguravanje pune primjene Zakona o nestalim osobama, koji uključuje osnivanje fonda za potporu porodicama nestalih osoba i verifikaciju centralne evidencije nestalih.

Irak

Uspostavljanje fonda je ključni korak u pružanju pomoći desetina hiljada porodica u ovoj zemlji, čiji je gubitak dodatno otežan teškom materijalnom situacijom”, govori Bomberger.

Ona misli da će se čitatelji *Dana* zapitati zašto fond još nije osnovan, pa kaže da je “odgovor jednostavan – vlade koje su se smjenjivale jedna za drugom nisu bile u stanju ili nisu željele osigurati punu primjenu Zakona. Mi se nadamo da će postojeće Vijeće ministara BiH okončati taj zas-tvoj i konačno primijeniti Zakon o nestalim osobama u potpunosti. Učinit ćemo sve u našoj moći da im u tom procesu pomognemo”.

Odbor povjerenika i konferencija država članica ključni su organi ICMP-a koji su osnovani na temelju sporazuma iz decembra 2014., koji su potpisali ministri vanjskih poslova Holandije, Velike Britanije, Švedske i Luksemburga, na osnovu kojeg je ICMP dobio status međunarodne organizacije sa sjedištem u Hagu. Osim ovih potpisnica sporazuma, status posmatrača su na konferenciji održanoj 29. oktobra 2015. u ministarstvu vanjskih poslova Holandije imali Salvador, Njemačka, SAD, Interpol i Međunarodna organizacija za migracije IOM. Teme o kojima se raspravljalo na toj konferenciji ticala se se aktivnosti ICMP-a do kraja 2018. Među ključnim aktivnostima u tom periodu bit će i osnivački sastanak međuglavnog stalnog komiteta za nestale osobe, sa fokusom na pitanju nestalih migranata i izbjeglica.

“ICMP će 2016. sazvati prvi sastanak globalnog foruma, na

kojem će se okupiti tvorcipolitika, pravni stručnjaci, akademici, aktivisti civilnog društva i drugi akteri kako bi razgovarali o promoviranju međunarodnog diskursa o temi nestalih osoba. Tokom naredne tri godine ICMP planira početi primjenu novih naučnih metoda u svrhu unapređenja stalnog kapaciteta za analizu DNK u procesu identifikacije ljudi, a planirano je i otvaranje centra izvrsnosti za edukaciju u Hagu. ICMP planira proširiti pristup svom sistemu upravljanja podacima (i-Data-Management-System, iDMS) kako bi se mogao koristiti online sa bilo kojeg mjesta na svijetu. Radi se o programima u Africi, Evropi, Aziji i Sjevernoj i Južnoj Americi”, govori Bomberger.

Migranti, Meksiko, Šri Lanka, Irak

Ona je, kaže, na oktobarskom sastanku u holandskom ministarstvu vanjskih poslova pred predstavnicima 30 država objasnila “da potpisivanjem statusnog sporazuma države doprinose razvoju ICMP-a i njegove stra-

Uzorak člana porodice koji traga za nestalom osobom

tegije, te daljem napretku rješavanja pitanja nestalih na globalnom nivou. Nadam se da će se u narednom periodu i druge zemlje pridružiti trenutnim potpisnicama sporazuma”.

Međunarodna komisija za nestale osobe predvodila je 2001. za to vrijeme novi, revolucionaran pristup uvođenjem analize DNK u proces identifikacije, čime je u posljednjih 15 godina došlo do povećanja broja identifikacija.

“Posebno je važna činjenica da je ovaj pristup omogućio identifikaciju posmrtnih ostataka koje nije bilo moguće identifikovati klasičnim metodama. Tamo, naprimjer, gdje su tijela velikim mašinama vađena iz masovnih grobnica da bi ih ponovo ukopali u sekundarne i tercijarne grobnice sa ciljem sakrivanja dokaza o počinjenom zločinu, nije moguće koristiti odjeću i druge lične predmete u procesu identifikacije. Analiza DNK, međutim, omogućava identifikaciju čak i ako su prisutni tek mali fragmenti kostiju”, objasnila je Bomberger.

Sarađujući sa Interpolom i Nacionalnim uredom za istrage Filipina (NBI), ICMP-ovi stručnjaci, među kojima su bili i stručnjaci iz Bosne i Hercegovine, obučili su filipinske medicinske sestre i policajce kako da prikupljaju antemortalne podatke i uzorke DNK, koji su uzeti od članova porodica 777 žrtava. Zahvaljujući DNK analizi, ICMP je omogućio identifikaciju 449 žrtava

Ovakav način identifikacije prvi put je van prostora zapadnog Balkana primijenjen 2005. kada su identifikovane žrtve cunami-ja koji je pogodio jugoistočnu Aziju, a poslije toga i na mnogim drugim mjestima u svijetu. Tako je i praktično prošireno djelovanje ICMP-a od organizacije koja se bavila isključivo rješavanjem pitanja osoba nestalih tokom rata u BiH i zemljama nastalim raspadom bivše Jugoslavije. To je širenje bilo nagoviješteno već od 2003. kada su države pitanje nestalih počele podizati na globalni nivo, na kojem su uključeni nestali u prirodnim nesrećama. Danas u ICMP-ove laboratorije na obradu dolazi oko 10.000 DNK profila godišnje.

“Samo tokom ove godine radili smo na projektima povezanim sa Irakom, Šri Lankom, Meksikom i

mediteranskom migrantskom krizom", kaže Bomberger.

U čitavoj priči o organizaciji interesantan je i način na koji se DNK analizom identifikuje čovjek.

Maksimum iz minimuma

"Analiza podrazumijeva izolovanje DNK iz neidentifikovanih posmrtnih ostataka i primjenu vrlo osjetljivih metoda u cilju kreiranja DNK profila, koji je jedinstven za svakog čovjeka. Dobijeni profili iz neidentifikovanih posmrtnih ostataka potom se porede sa DNK profilima članova porodica, i kada postoje isti dijelovi DNK, to može potvrditi identitet osobe. Od 2001. godine ICMP kroz svoje programe usmjerene na porodice nestalih nastoji što je moguće više olakšati proces davanja uzorka krvi", objašnjava Bomberger.

"U skeletnim ostacima je", kaže sagovornica Dana, "prisutna mala količina DNK, a u nekim slučajevima DNK može biti u potpunosti uništena mikrobima ili vanjskim utjecajima. Stoga su potrebne posebno učinkovite metode za njenu ekstrakciju i uzorak DNK je ponekad moguće izolovati tek nakon više pokušaja".

Kada se analizom pronađe podudarnost, praksa u Bosni i Hercegovini je da ICMP "izdaje izvještaj o podudaranju DNK koji se šalje Institutu za nestale osobe. Oni izvještaj potom proslijeđuju vještaku sudske medicine i nadležnom tužitelju, koji će se postarati da se izvrše svi antropološki i obdukcijски pregledi, te će razmotriti sve dokaze u slučaju kako bi se potvrdila identifikacija. U izvještaj tužitelja uključuje se i mišljenje vještaka sudske medicine o mogućim uzrocima smrti, a potom se potvrđuje o smrti proslijeđuje općinskom matičnom uredu koji će zabilježiti smrt i izdati smrtni list", pojašnjava Bomberger.

Zahvaljujući poslu koji su radili nakon rata, bh. stručnjaci stekli su veliko iskustvo koje je dovelo do toga da su oni u većini zaposleni u laboratorijama ICMP-a, da su među najboljim u svijetu i da su nerijetko angažirani i van BiH. Mnogi od njih, kaže Bomberger, raspoređeni su na dužnost u zajedničkim misijama sa Interpolom, a određeni broj zaposlenih je angažiran u različitim programskim područji-

Bill Clinton, Čamil Duraković, kraljica Noor, Srebrenica 2015.

Bomberger:

Pomogli smo zemljama nastalim nakon raspada Jugoslavije da pronađu i identifikuju više od 70 procenata nestalih, što predstavlja nemjerljiv uspjeh u globalnim razmjerama

Kathrynne Bomberger i ministar vanjskih poslova Holandije Bert Koenders potpisali sporazum o uspostavi sjedišta ICMP-a u Hagu

ma ICMP-a, uključujući Meksiko, Irak i Libiju.

"U junu 2008. godine tajfun Frank pogodio je Filipine uzrokujući veliku štetu. Najmanje 1.500 ljudi izgubilo je život, a 1.000 osoba je nestalo. Sarađujući sa Interpolom i Nacionalnim uredom za istrage Filipina (NBI), ICMP-ovi stručnjaci, među kojima su bili i stručnjaci iz Bosne i Hercegovine, obučili su filipinske medicinske sestre i policajce kako da prikupljaju antemortalne podatke i uzorke DNK, koji su uzeti od članova porodica 777 žrtava. Zahvaljujući DNK analizi, ICMP je omogućio identifikaciju 449 žrtava", priča nam Bomberger.

Bosanskohercegovački stručnjaci angažovani u ICMP-u su,

osim toga, učestvovali i u potrazi za osobama nestalim poslije terorističkog napada Westgate u Keniji 2013., kao i nakon pada malezijskog aviona u Ukrajini 2014.

Međunarodna komisija za nestale nastavit će tragati za još 12.000 osoba nestalih u prethodnom ratu, iako je do masovnih i skrivenih grobnica sve teže doći. Možda smo tu imali i malo sreće u nesreći. U nesreći da 1992. teritoriju BiH zahvati rat, ostavi velike posljedice i odnese za sobom ljude za kojima se još traga, možda se kao malo sreće može posmatrati to da smo dobili najbolje stručnjake za identifikaciju nestalih osoba, zaposlene u laboratorijama ICMP-a... ■